

O presă efemeră?

de Lucian Ionică

În ultimii ani, presa online este o prezență tot mai puternică. Au apărut o mulțime de portaluri de știri: naționale, regionale și locale, la care se adaugă numeroase bloguri. Chiar și ziarele tipărite, radiourile și televiziunile au site-uri. Toate acestea transmit sau retransmit o mare cantitate de informații și comentarii. Accesările zilnice sunt de ordinul miilor sau al zecilor de mii. Unii șefi de state sau lideri politici transmit luări de poziții sau anunță decizii importante prin intermediul rețelelor de socializare. Lumea de astăzi este puternic influențată de acest fenomen mediatic. Scandalul în care este implicată Cambridge Analytica, acuzată că a folosit, fără drept, datele a 50 de milioane de utilizatori Facebook, pentru a influența rezultatele unor

alegeri sau ale unui referendum, subliniază, dacă mai era nevoie, că înțelegerea evoluțiilor sociale, economice, culturale etc. din lumea de astăzi depinde și de comunicarea online. Acesta sunt lucruri bine cunoscute.

Întrebarea care se pune, cu o anumită stringență, este dacă și cum se vor păstra în timp materialele publicate online? Dacă vom mai avea acces la ele peste câțiva ani sau zeci de ani? Există riscul ca ele să dispară, ceea ce uneori s-a și întâmplat deja, fie din cauza unor defecțiuni tehnice, fie că publicația s-a desființat și nimeni nu s-a mai îngrijit să păstreze arhiva, ori pentru că au fost șterse intenționat, pentru că a existat un interes. La fel de grav, dacă nu chiar mai grav, va fi dacă asemenea arhive digitale vor fi păstrate

doar de către cei care le-au publicat, pentru că nu va exista siguranța că textele sau imaginile, ori înregistrările sonore, nu au fost modificate, față de varianta inițială. În felul acesta, istoria se va putea rescrie în funcție de interesele celui care deține arhiva digitală. Fiind un bun, ca orice bun ea va putea deveni oricând obiectul unei tranzacții comerciale.

Presa, cu bunele și relele ei, oferă o imagine a societății de la un moment dat. Prin urmare, este o chestiune de responsabilitate ca textele apărute să nu aibă doar o existență efemeră, ci să poată fi consultate și ulterior, în forma lor inițială, peste luni și ani de zile. Ce se poate face?

Pentru publicațiile tipărite s-a găsit de mult timp o soluție. Denumirea ei actuală este: *depoziț legal*. În Franța, din 1537, câte un exemplar din orice carte trebuia trimis spre păstrare la Biblioteca regelui. În Spania, această obligație datează din 1619. Legi ale depozitului legal apar în Suedia (1661), Marea Britanie (1662), Danemarca (1697) etc. Datorită acestor reglementări, putem merge astăzi în biblioteci să citim ziare și reviste apărute cu zeci de ani în urmă. În România, prin Legea 111/1995 (republicată în 2007) *depoziț legal* este definit ca „un fond intangibil al patrimoniului cultural național mobil”. El se constituie prin transmiterea către Biblioteca Națională a unui număr de 7 exemplare din fiecare carte, broșură, revistă, ziar etc., acestea fiind redistribuite la câteva biblioteci din țară. Dar legea nu face nicio referire la publicațiile online, ci doar la „documente în formă electronică, pe următorul tip de suport: disc, casetă, videocasetă, CD, DVD”. În mai 2015, în cadrul *Zilelor Academice*, Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” din Timișoara a găzduit o dezbatere cu tema: *Depoziț legal pentru presa online: în căutarea unor soluții*, la care au participat specialiști de la Biblioteca Națională din București, de la Institutul Cultural Francez, Consulatul Onorific al Spaniei, Centrul Cultural German, universitari și jurnaliști. Dintre oamenii politici a participat doar unul singur.

Această întâlnire a fost, probabil, una dintre primele discuții din spațiul public românesc având o asemenea temă. Dar, din păcate, lucrurile s-au oprit aici, deși România are foarte mult de recuperat. Domeniul este în atenția UNESCO și a altor foruri internaționale, cum sunt: *The Conferenece of Directors of*

National Libraries sau *The Conference of European National Libraries*.

In 1994, Conferința Directorilor Bibliotecilor Naționale ia în discuție problema depozitului legal pentru publicațiile pe suport electronic (nu și online), alcătuind un grup de lucru care să studieze această chestiune.

In numai câțiva ani lucrurile au avansat foarte mult. Astfel, în 2009, când British Library a lansat un chestionar privind depozitul legal electronic, au răspuns 34 de țări. Dintre acestea, 12 începuseră deja, în intervalul 2001-2007, să colecteze conținutul publicațiilor online gratuite, iar numărul acestora a crescut în anii următori, spre exemplu: Spania în 2011, iar Marea Britanie și SUA în 2013.

Organizarea unui depozit legal pentru presa electronică implică rezolvarea a numeroase probleme dificile, de la cele strict tehnice, la cele legate de respectarea dreptului de autor sau de finanțare. Pe plan internațional reglementările legale nu sunt unitare. Iată doar un exemplu: cine și cum poate accesa publicațiile electronice aflate în depozitul legal? În diferite țări s-au adoptat soluții diferite: a) acces liber online pentru cei interesați, b) acces liber doar din sediul bibliotecii, c) acces liber doar pentru un număr limitat de cititori în același timp, între unu și trei, d) acces doar pentru cercetători sau persoane acreditate.

La noi, subiectul nu pare să prezinte interes pentru factorii de decizie. Până la un punct e de înțeles, când te gândești la câte probleme grave nu sunt încă rezolvate. Pe de altă parte, cine ar dori să contribuie la păstrarea unor publicații care îi sunt defavorabile? Rămâne speranța ca mediul universitar, cercetătorii, să poată impune adoptarea unor reglementări legale și finanțarea corespunzătoare, astfel ca depozitul legal pentru presa online să devină o realitate și în România..

NB Cei interesați de subiect pot afla informații mai detaliate cu privire la situația din diferite țări în:

British Library international survey on E-Legal Deposit 2011: Summary of findings (http://www.cdnl.info/sites/default/files/docs/2011_legaldeposit_survey_Slides_Aug.pdf)

Born Digital Legal Deposit Policies and Practices (<http://library.ifla.org/1905/1/S18-2017-zarndt-en.pdf>)